



NARODNI  
DOM  
MARIBOR

KONCERTNA  
POSLOVALNICA

Orkestrski cikel 2023/2024

5. abonmajski koncert

17. april 2024 ob 19.30, Dvorana Union, Maribor

Generalni pokrovitelj Orkestrskega cikla



# Komorni orkester Württemberg Heilbronn

**Gilbert Varga**, dirigent

**Elisabeth Brauss**, klavir

**Simon Höfele**, trobenta

# Spored

## **Anton Arenski (1861–1906)**

*Variacije na temo Čajkovskega, za godalni orkester, op. 35a*

Tema, Moderato

- I. variacija, Un poco più mosso
  - II. variacija, Allegro non troppo
  - III. variacija, Andantino tranquillo
  - IV. variacija, Vivace
  - V. variacija, Andante
  - VI. variacija, Allegro con spirito
  - VII. variacija, Andante con moto
- Koda, Moderato

## **Dmitrij Šostakovič (1906–1975)**

*Koncert št. 1 za klavir, trobento in godalni orkester v c-molu, op. 35*

- I. Allegro moderato
- II. Lento
- III. Moderato
- IV. Allegro con brio

\*\*\*

## **André Jolivet (1905–1974)**

*Concertino za trobento, klavir in godalni orkester*

## **Arthur Honegger (1892–1955)**

*Simfonija št. 2 za godalni orkester in trobento*

- I. Molto moderato – Allegro
- II. Adagio mesto
- III. Vivace non troppo

Žal je moral prvotno napovedani dirigent Emmanuel Tjeknavorian odpovedati sodelovanje na turneji z orkestrom. Nadomestil ga bo mojster Gilbert Varga, za kar smo mu hvaležni. Posledično je delno spremenjen tudi spored koncerta. Prosimo za razumevanje.

Ruski skladatelj, pianist in dirigent **Anton Stepanovič Arenski** (1861–1906) je kompozicijo študiral pri Nikolaju Rimskem-Korsakovu v Sankt Peterburgu, a je nanj mnogo večji vtis kot mentor, ki se je nagibal k poudarjanju pomena ruske nacionalnosti v glasbi, napravil bolj kozmopolitski in zahodno naravnani Peter Iljič Čajkovski. Tega je Arenski srečeval v Moskvi, kamor se je kot profesor harmonije in kontrapunkta preselil po dokončanju študijev in kjer so bili njegovi učenci med drugim tudi Rahmaninov, Skrjabin in Glière. Prav ta razpetost med nacionalistično solo Rimskega-Korsakova in bolj formalistično logiko Čajkovskega je osnovna estetska usmeritev Arenskega; označili bi jo lahko kot eklektično, kar pomeni, da je sprejemal zelo raznorodne vplive. Za najboljše izmed njegovih del so se izkazali samospevi in klavirske miniature.

Med komornimi deli Arenskega izstopata *Klavirski trio v d-molu in Godalni kvartet št. 2, op. 35*, ki ga je posvetil Čajkovskemu. Srednji stavek je oblikovan kot variacije na melodično misel pesmi »Legenda« iz *Šestnajstih pesmi za otroke, op. 54* Čajkovskega. Pesem pripoveduje o dečku Jezusu, ki je posadil drevo, in to na koncu porodi trnje, s katerim Jezusa okronajo ob križanju. Na krstni izvedbi stavek predelal še v verzijo za godalni orkester in ga naslovil **Variacije na temo Čajkovskega**. Predstavitvi teme sledi sedem variacij in koda, pri čemer skladatelj osnovno gradivo mestoma podvrže bolj humorni, radoživi obdelavi, spet drugič pa prevladujejo zasanjani toni.

**Dmitrij Šostakovič** (1906–1975) si je sprva obetal dvojno kariero skladatelja in pianista. V dvajsetih letih 20. stoletja je bil klavirski spremljevalec nemih filmov, kar ni vplivalo samo na njegove improvizacijske sposobnosti, ampak tudi na pianistično tehniko. Kot pianist je bil mladi Šostakovič celo tako močno v čislih profesorjev, da so ga poslali v Varšavo na Chopinovo pianistično tekmovanje, kjer pa se ni najbolje odrezal. Morda se je ravno zato odločil bolj posvetiti skladateljski karieri. In ta odločitev je bila tehtna. S *Prvo simfonijo*, svojim diplomskim delom, si je na mah zagotovil mednarodni uspeh in le nekaj let kasneje je podoben uspeh požela njegova opera *Lady Macbeth iz Mcenskega okrožja*. To je bil za skladatelja torej srečni čas, ki ga je kronal s poroko z dolgoletno prijateljico Nino Vazar, zato ne čudi, da si je zaželel, da se po bolj trpki operni vsebini kompozicijsko spopade z lahkotnejšim delom.

Sprva je nameraval napisati koncert za trobento za prvega trobentača Leningrajske filharmonije, Aleksandra Schmidta, toda ker ni bil večš pisanja za to glasbilo, se je namesto tega polotil pisanja dvojnega koncerta, v katerem bi imel pomembno vlogo klavir. Nazadnje je vendarle glavno besedo prevzel kar klavir, medtem ko ima trobenta drugotno, četudi opazno vlogo. Tako je nastal **Koncert za klavir, trobento in godala**, s katerim je Šostakovič dokazoval tudi svoje pianistične zmožnosti. Delo si je zamislil kot nekakšno parodijo na klasicistično-romantični tip virtuoznega koncerta: namesto grandioznih tem in vrtoglavih pasaž smo priča številnim glasbenim šalam, aluzijam (prepoznamo citat iz Haydnove klavirske sonate, iz Beethovnovnega Rondoja »Jeza zaradi zgubljenega novčiča« in poulične pesmi iz Odeje) in parodičnim elementom. Parodični karakter dela najavlja že začetek, v katerem prepoznamo aluzijo na Beethovno klavirsko sonato Appassionata. Gre sicer za klasični sonatni stavek, ki pa prinaša močan, celo karakterni kontrast med prvo zamišljeno temo in drugo, ki je domišljena bolj plesno. Drugi

stavek je melanholičen valček v tridelni obliki, tretji je zamišljen kot nekakšna prosta improvizacija, sklepni pa zopet prinaša kalejdoskop namernih banalnosti (spogledovanje z jazzovsko in popularno glasbo), karikirane aluzije na glasbo preteklosti in robustne ostinate. Šostakovič si je takšno odprto radoživost, zafrkljivost in eksperimentiranje lahko privoščil še zadnjič. Sledila je namreč uničujoča kritika pod naslovom »Kaos namesto glasbe«, namenjena tedaj končani in uprizorjeni operi, po kateri je moral skladatelj svoj glasbeni jezik bistveno obrusiti.

Francoski skladatelj **André Jolivet** (1905–1974), Šostakovičev sodobnik, sodi med skladatelje, ki niso sledili modnim modernističnim tokovom. V svojem življenju se je seznanil z mnogo širšim slogovnim obzorjem, in sicer je nanj že kot najstnika, ki je kazal prve znake izredne nadarjenosti, vplivala glasba francoskih impresionistov Debussyja, Dukasa in Ravela. Kasneje se je seznanil še s Schönbergovim *Mesečnikom Pierrotom* in postal edini evropski učenec velikega preroka sodobne glasbe, Edgarda Varèsa. Takšni raznoliki impulzi so Joliveta sprva usmerjali v eksperimentiranje, ki ga je dodatno spodbujalo njegovo zanimanje za oddaljeno glasbo Afrike in vzhodne Azije. V tridesetih letih se je zelo približal Olivierju Messianu, s katerim sta v sodelovanju z organistom Danielom Lesurjem ustanovila društvo za sodobno komorno glasbo, leto dni kasneje, leta 1936, pa se je pridružil še Yves Baudrier. Skupaj so sestavili skupino, znano pod imenom Mlada Francija. Vse štiri glasbenike je povezovala želja po preroditvi duhovne glasbe v času vse bolj neosebnega in mehaniziranega sveta, hkrati pa so zavrgli modni neoklasicizem, glasbo Satieja, francoske šesterice in bolj radikalnih eksperimentatorjev. Jolivet je celo objavil članek, v katerem je zanikal pomen Stravinskega za francosko glasbo. Po drugi svetovni vojni je dokončno prečistil svoj glasbeni jezik, ki ga lahko razumemo kot nekakšno mešanico zgodnjih poizkusov in večje dostopnosti, ki je zaznamovala njegova medvojna dela.

Želel je odkriti »originalni starodavni pomen« glasbe, zato je odklanjal »umetni dvanajsttinski sistem« ter v ospredje postavljal svojo harmonsko inovacijo, ki jo je imenoval »podvojeni bas« – harmonska osnova pri Jolivetu torej ne izhaja zgolj iz enega basovskega tona, temveč dveh, kar mu daje možnost, da izkorišča harmonije, ki izhajajo iz dveh alikvotnih nizov.

Svoj **Concertino za trobento, klavir in godalni orkester** je Jolivet napisal leta 1948, in sicer za trobentača Ludwiga Valianta, posvetil pa ga je Claudu Dalvincouru, direktorju Nacionalnega konservatorija v Parizu. Toda za Valianta je bil koncert pretežek, podobne težave pa so imeli tudi drugi trobentači, s katerimi je bil tedaj Jolivet v stiku. Nazadnje je kmalu spoznal mladega študenta trobente, ki je bil delo pripravljen izvesti, šlo je za kasneje slavnega francoskega trobentača Mauricea Andréja. Skladatelj je svoj *Concertino* opisal kot balet, pri čemer ni imel toliko v mislih možnosti koreografske dopolnitve kot dejstvo, da zahteva izvedba koncerta od izvajalca poudarjen telesni angažma. Skladba razpada v tri stavke, čeprav je dejansko zasnovana v obliki teme z variacijami. Formalno je tema zasnovana tridelno, tako kot tudi večina variacij, vendar v hitrem tempu, tako da v številnih pikantnih disonancah ostaja to urejeno ogrodje poslušalcu skrito, medtem ko na površje bolj odločno prihajajo različni slogovni impulzi, med drugim okus po jazzu, ki ga še poudarjajo značilne harmonije različnih štiri- in petzvokov.

Leta 1920 se je francoski glasbeni kritik Henri Collet navduševal nad nadarjenostjo šestih mladih glasbenikov, ki jih je poimenoval »francoska šesterica«. Družila naj bi jih uporaba jazza in glasbe iz plesnih dvoran, navduševanje nad glasbo strojev in hkrati asketska naravnost in izrazna suhost, ki je zaznamovala že glasbo njihovega predhodnika, Erika Satieja. Poleg Francisa Poulenca in Dariusa Milhauda je bil izstopajoči član šesterice **Arthur Honegger** (1892–1955), čeravno ga je s

kolegi povezovalo le omejeno zanimanje za jazz in v nasprotju z njimi je sam zelo cenil glasbeno tradicijo. Honegger se je v dvajsetih letih 20. stoletja proslavil z oratorijem *Kralj David* in nato s simfonično pesnitvijo *Pacifik 231*, v kateri je z orkestrom oponašal speljevanje in upočasnjevanje lokomotive.

V štiridesetih letih se je posvetil žanru simfonije. Leta 1937 je pri Honeggerju slavni mecen Paul Sacher naročil novo simfonijo, da bi obeležil deseto obletnico Baselskega komornega orkestra. Skladatelj je dolgo pogrešal pravi navdih, dokler se, kot se je kasneje spominjal, »končno nisem med žalostnimi dnevi okupacije ponovno potopil v Beethovnovne kvartete, in vpliv teh izjemnih partitur me je navdihnili, da sem lahko začel z delom«. Pozimi leta 1940 in 1941 je najprej nastal drugi stavek, celotna kompozicija pa je bila končana oktobra 1941. **Simfonija št. 2** je napisana za godala, katerim se na poslednjih straneh zadnjega stavka pridruži še trobenta. Prevladujoča atmosfera je precej temačna, zamišljena, kar je mogoče razumeti kot odsev vojnega časa, v katerem je delo nastajalo. Skladatelj je značaj srednjega stavka opisal kot »dokaj mračnega in na trenutke celo obupanega«, vendar bi podobno oznako lahko uporabili že za prvi stavek. Ta se pričinja s počasnim uvodom, v katerem dominira žalobna ideja v violah, ki jo zaznamuje vztrajno ponavljanje enega tona. Kljub temu da je nadaljevanje stavka hitrejše, osnovno razpoloženje ostaja turbno. Drugi stavek se pričinja s pogrebno temo, ki jo zaznamujeta melodična vzdih, ki postaneta v nadaljevanju osnova za kontrapunktično naslojevanje, ki se ne izmika osnovnemu elegičnemu tonu. Bolj ritmično razgiban je finale, v katerem se zvrstijo različne teme, dokler se slednjič proti koncu ne oglasi široka koralna melodija, v katero se vključi trobenta, ki vnese v zaključek veliko svetlejšo tone.

Gregor Pompe

## Komorni orkester Württemberg Heilbronn

Württembergški komorni orkester je leta 1960 ustanovil dirigent Jörg Faerber, ki je nato sestav vodil več kot štiri desetletja in ga popeljal do mednarodnih uspehov, ki se med drugim kažejo v več kot 500 posnetih ploščah in nastopih v prestižnih evropskih dvoranah, kot so Concertgebouw v Amsterdamu, dvorana kraljice Elizabete v Antwerpnu, Filharmonija v Kölnu in nastopi na Glasbenem festivalu Rheingau. Orkester v veliki meri kroji glasbeno življenje v domačem Heilbronn, kjer poleg rednih abonmajskih ciklusov igra tudi v Heilbronnskem gledališču. V zadnjih letih so z orkestrom nastopili številni uveljavljeni solisti, kot so Julia Fischer, Gautier Capuçon, Frank Peter Zimmermann, Johannes Moser, Daniel Müller-Schott, Alisa Weilerstein, Arabella Steinbacher, Michael Barenboim in Daniel Ottensamer. Leta 2002 je vodnje orkestra prevzel armenski dirigent Ruben Gazarian, od sezone 2018/19 pa je njegov šef dirigent Case Scaglione.

## Gilbert Varga

Gilbert Varga je sprva študiral violino pri svojem očetu Tiborju Vargi, kasneje pa se je dirigentske obrti izučil pri Francu Ferrari in Sergiu Celibidacheju. Med letoma 1980 in 1985 je bil šef dirigent Hoferskih simfonikov, nato še pet let pri orkestru Philharmonia Hungarica, kar deset let pa je vodil Baskovski nacionalni orkester v San Sebastianu. V obdobju 2013–2018 je bil glavni dirigent Simfoničnega orkestra iz Tajpeja, kasneje pa je tri sezone vodil Panonski filharmonični orkester. Varga je stalni gost orkestrom v Združenih državah, v Evropi pa je sodeloval z radijskimi simfoničnimi orkestri iz Frankfurt, Kölna, Leipziga in Berlina ter z Orkestrom iz Pariza, Bamberškimi simfoniki, Simfoničnim orkestrom Bavarskega radia, Orkestrom Hallé, Münchenskim komornim orkestrom, Filharmoniki iz Osla, Orkestrom Romanske Švice in Simfoničnim orkestrom iz Göteborga. Plošče je posnel za založbi BIS in Naïve.

## Elisabeth Brauss

Nemška pianistka Elisabeth Brauss je nase opozorila kot BBC-jeva umešnica nove generacije, ko je med letoma 2018 in 2020 pripravila vrsto koncertov v Veliki Britaniji. Sicer je gojenka razvpitega pianista Igorja Levita že nastopila s Finskim radijskim simfoničnim orkestrom, Orkestrom Hallé, Simfoničnim orkestrom BBC, Nemško komorno filharmonijo iz Bremna, Državnim orkestrom iz Stuttgarta in Severnonemško radijsko filharmonijo iz Hannovera. Gostovanja so jo vodila v dvorano Concertgebouw v Amsterdamu in v filharmoniji v Parizu in Kölnu, recital pa je pripravila tudi v okviru serije mladih umetnikov v San Franciscu. Sodelovala je z dirigenti, kot so Douglas Boyd, Alondra de la Parra, Mark Elder, Laurence Equilbey, Andrew Manze, Cornelius Meister in Daniele Rustioni. Je prejemnica nagrade na mednarodnem klavirskem tekmovanju Steinway in je posnela že več plošč za založbi Oehms in Ondine. Letos bo prvič nastopila z Liverpoolskim filharmoničnim orkestrom, Londonskim komornim orkestrom, recitali pa jo bodo vodili v dvorano Wigmore, na festival Mecklenburg-Vorpommern in v leipziški Gewandhaus. Skupaj z violinistko Noo Wildschut se odpravlja tudi na turnejo po Avstraliji.

## Simon Höfele

Nemški trobentač Simon Höfele je leta 2000 prejel nagrado, ki mu je odprla vrata za nastope z orkestri, kot so Kraljevi orkester Concertgebouw, Simfonični orkester BBC, Radijski simfonični orkester iz Berlina, Simfonični orkester Jugozahodnonemškega radia, Beethovnov orkester iz Bonna, Mahlerjev komorni orkester in Komorna filharmonija iz Bremna. Sodeloval je z dirigenti, kot so Semjon Bičkov, Sylvain Cambreling, Dennis Russell Davies, Jan Willem de Vriend, Vladimir Jurowski, Andrew Manze in Markus Stenz. Recitale je pripravil v dvoranah Wigmore v Londonu, Tonhalle v Zürichu, Concertgebouw v Amsterdamu, v Filharmoniji na Elbi v Hamburgu, Koncertni hiši v Berlinu, Herkulovi dvorani in Münchnu in lizbonski ustanovi Gulbenkian. Posebno pozornost Höfele namenja sodobni glasbi in redno izvaja dela Miroslava Srnke, Tošia Hosokave in Matthiasa Pintscherja. Snema za založbo Berlin Classics in kot gostujoči profesor predava na Kraljevem konservatoriju v Birminghamu.

(Jezikovni pregled Monika Jerić)

# Napovedujemo in vabimo



## KVARTET SZYMANOWSKI KEVIN SPAGNOLO, klarinet

**7. maj 2024** ob 19.30,  
Dvorana Union, Maribor

5. koncert Komornega cikla in za izven

*Spored: Felix Mendelssohn-Bartholdy,  
Aleksander Glazunov,  
Wolfgang Amadeus Mozart*

## Spoštovani **ljubitelji glasbe,**

maja bomo napovedali koncerte prihodnje koncertne sezone, razkrili vrhunce, ki jih ne smete zamuditi, ter izvajalce, katerih nastopi bodo poskrbeli za nove nepozabne glasbene spomine. Abonenti Orkestrskega in Komornega cikla ter Koncertnega dvojnega boste tudi v novi sezoni deležni posebnih ugodnosti.

Prav vse pa čaka posebno glasbeno presenečenje, ki ga razkrijemo kmalu! Veselimo se prihajajočih glasbenih druženj.

Vaša Koncertna poslovalnica Narodnega doma Maribor



### ◀ NARODNI DOM MARIBOR ▶

**Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor**

Uradne ure: od ponedeljka do petka med 10. in 13. uro ter uro pred prireditvijo.

**Dvorana Union:** uro pred prireditvijo.

☎ (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000

✉ [vstopnice@nd-mb.si](mailto:vstopnice@nd-mb.si)

🌐 [www.nd-mb.si](http://www.nd-mb.si)

 **Radio  
Maribor**

**VEČER  
RADIO CITY**